

NOSI LI FEMINIZAM TANGE?

KRITIČKA STUDIJA SUVREMENIH PRISVAJANJA FEMINISTIČKE RETORIKE OD STRANE HIPERSEKSUALNE KULTURE

NADA KUJUNDŽIĆ

Suvremena feministička spisateljica, novinarka i aktivistica za ljudska prava Natasha Walter široj se javnosti predstavila 1992. godine svojim prvim publicističkim naslovom, *Novi feminizam (The New Feminism)*. Zaključivši kako je opredmećivanje žena stvar prošlosti, ponudila je nove smjernice za razvoj feminizma koji je na polju osobnog iscrpio svoje postojanje te mu sada ne preostaje drugo već zaći u političko. Budućnost ženskog pokreta, ustvrdila je Walter, leži u rješavanju ekonomskih i financijskih boljki te osiguravanju veće političke moći žena. Danas priznaje da je “u potpunosti pogriješila”.

OSIM ŠTO DEKONSTRUIRA MUŠKARCI-SU-S-MARSA-ŽENE-SU-S- VENERE RETORIKU, WALTER SECIRA I NEKE OD UVRIJEŽENIH RODNIH I SPOLNIH STEREOTIPA, POPUT ONOG O MUŠKOM VODI, HLADNOJ KARIJERISTIČKI ILI SMUŠENOM MUŠKARCU

RAZNOVRSA METODOLOGIJA Opredmećivanje i (hiper)seksualizacija žena koje je prije dvadesetak godina tako “olako shvatila” tema su njezine najnovije knjige, *Žive lutke*. Studija je tematski i metodološki podijeljena u dva dijela: “Novi seksizam”, koji donosi obračun sa suvremenom, hiperseksualnom kulturom, i “Novi determinizam”, u kojem se Walter okomljuje na sve prisutniju i popularniju teoriju biološkog determinizma, koja rodne razlike vidi kao produkt genetskih, a ne društvenih faktora. Osim što dekonstruira muškarci-su-s-Marsa-žene-su-s-Venere retoriku, Walter secira i neke od uvriježenih rodni i spolnih stereotipa, poput onog o muškom vodi, hladnoj karijeristici ili smušenom muškarcu zakržljalih socijalnih vještina. U prvom se dijelu, pak, uglavnom oslanja na kritiku tzv. *raunch* (razvratničke) kulture koju u svojoj knjizi *Female Chauvinist Pigs (Ženske šovinističke svinje)* iznosi Ariel Levy te kroz leću feminističke kritike promatra suvremenu “kulturu u kojoj se žene gleda u donjem rublju ili nikako”.

U svrhu detaljnog i dubinskog upoznavanja s predmetom vlastitog istraživanja, Walter se laća raznih metoda i strategija, od usporednog čitanja literarnih klasika (Dickens, Zola) i suvremenih memoara prostitutki (*Intimne zgode londonske prostitutke Belle de Jour, Ispovijedi zaposlene djevojke Miss S.*), preko analize jezika mržnje na

(poglavito muškim) forumima, do odlaska na teren (praćenje natjecanja “Komadi” u krevetu muškog časopisa Nuts, održano u jednom londonskom noćnom klubu). Najveći dio knjige ipak se temelji na razgovorima sa sudionicima/cama, kreatorima/cama i konzumentima/cama hiperseksualne kulture: prostitutkama, urednicima/cama muških časopisa, ovisnicima o pornografiji, tinejdžerkama, egzotičnim plesačicama, roditeljima čija se djeca ne uklapaju u tradicionalne rodne obrasce, djevojčicama-obožavateljicama lutaka Bratz...

PROMISKUITETNA I EMANCIPIRANA Glavnu prepreku ostvarivanju istinske emancipacije i rodne ravnopravnosti Walter prepoznaje u prisvajanju feminističke retorike osnaživanja i prava na izbor od strane hiperseksualne kulture. Ženama se tako pod krinkom emancipacije prodaju sadržajno drugačiji, ali i dalje izuzetno ograničavajući modeli ženstvenosti, seksualno oslobođenje izjednačava se s promiskuitetnim ponašanjem, a pravo na izbor postaje univerzalnim odgovorom na svaki prigovor i kritiku upućenu na račun opredmećivanja žena. O potonjoj praksi svjedoči i reakcija urednika časopisa Nuts Phila Hiltona na Walteričino negodovanje zbog golišavih fotografija koje su postale zaštitni znak spomenutog časopisa: “Nekoć se u poslu poziranja u toplesu možda i događalo da je neki debeli zlokobni tip s cigarom pokušavao prijevarom navesti djevojke da se skinu, ali danas žene stoje u redovima da bi to učinile (...). To je njihov izbor”. Fotografije “žena s velikim grudima odjevenima u tange” navode se kao simbol napretka i “novih sloboda” koje se nude ženama. Broj seksualnih partnerica i sklonost eksperimentiranju novo su mjerilo i izraz girl powera.

Međutim, podsjeća Walter, “kada se u prošlosti govorilo o osnaživanju, nije se mislilo na mladu djevojku koja u tangama pleše oko šipke, nego na pokušaje žena da steknu stvarnu političku i ekonomsku jednakost”.

Paradoksalno, seksualno oslobođenje i sve veća propusnost granice koja pornografiju odvaja od mainstream kulture zapravo je rezultirala sužavanjem pojma seksualnosti. Nije dovoljno biti seksualno privlačnim/nom – valja biti privlačan/čna na točno određen način. Za žene taj ideal predstavlja “vitka ekshibicionistica bujnih grudi koja se u donjem rublju vrti oko šipke”. Takva vrsta seksualne emancipacije, tvrdi Walter, zapravo je “seksualno utamničenje”. Osim toga, neprestano referiranje na emancipaciju i osnaživanje kao nešto što je dostupno kroz prakse hiperseksualne kulture, upućuje na izlišnost samog feminističkog pokreta. Jer ako su žene danas doista emancipirane (a suvremena kultura svojski se trudi uvjeriti nas da tome doista jest tako) i u svemu ravnopravne muškarcima (a s obzirom na to mogu šopingirati kada i koliko ih je volja, i slobodno se upuštati u spolne odnose bez straha od osude, ta se pretpostavka rijetko dovodi u pitanje), tada je feministički pokret ispunio svoj cilj; za njim više ne postoji potreba.

Natasha Walter, *Žive lutke. Povratak seksizma*, s engleskoga prevela Snježana Ercegovac; Algoritam, Zagreb, 2011.

IZBOR KOJI TO NIJE Dakako da u “plesu oko šipke, striptizu, seksu s velikim brojem partnera ili konzumiranju pornografije nema ničega suštinski degradirajućega ili nedostojnoga”. Ono što jest problematično i “nedostojno” jest činjenica da se tim obrascima ponašanja ne nudi nikakva alternativa. To pak neizbježno dovodi u pitanje temeljni obrambeni argument hiperseksualne kulture koja inzistira na tome da su svi/e oni/e koji/e u njoj participiraju to sami/e izabrali/e. Pitanje izbora dodatno problematizira i širenje hiperseksualne kulture na djetinjstvo (to je problem koji novopečenu mamu Walter osobito muči): ružičaste princeze sa šljokičastim tijarama na glavi i štiklama na nogama, ili šopingom opsjednute lutke Bratz svoje vlasnice već od malih nogu pripremaju za buduću projekt cjeloživotnog uljepšavanja, dotjerivanja i općenito “rada na sebi” (što zapravo znači rad na tijelu / izgledu). Djevojčica koja se igra lutkom priprema se da jednog dana i sama postane “živa lutka”.

“Nova” seksualna emancipacija, upozorava autorica, “previše podsjeća na stari seksizam”, budući da se seksualna privlačnost glorificira kao temelj ženskog identiteta. Dok odrastaju, djevojke brzo uče da su upravo atraktivan fizički izgled i seksipil njihov put do uspjeha. U tom bismo smislu čak mogli ustvrditi da “nova žena” neopisivo podsjeća na onu “staru”, s tom razlikom što je prva manje-više razgolićena, a potonja zakopčana do grla. Takozvano “seksualno oslobođenje” tako stvara uvjete za “povratak seksizma” na koji se autorica referira u podnaslovu knjige (doduše, riječ “povratak” implicira da je seksizam u nekom trenutku nestao sa scene... ako jest, to nam je promaklo). Pod krinkom emancipacije,

ženama se prodaju sadržajno drugačiji, ali ipak strogo definirani i ograničavajući modeli ženstvenosti.

Ako je *Novi feminizam* glorificirao političko, *Žive lutke* povratak su osobnom. Nažalost, teško je oteti se dojmu da je upravo odsustvo tog “političkog” konteksta glavni nedostatak knjige (tko zna, možda u budućim knjigama Walter pronade neku zlatnu sredinu). Nakon dvjestotinjak stranica natopljenih gorčinom, nevjericom, bijesom i razočaranjem, autorica na kraju ipak pronalazi trunku optimizma iz vremena *Novog feminizma*: “Unatoč svim razočaranjima posljednjih nekoliko godina, nema razloga da se prestanemo nadati ili da prestanemo vjerovati kako će jednog dana budućnost koju priželjkujemo postati sadašnjost u kojoj ćemo živjeti”. Usprkos pokojem nedostatku (poput neujednačenosti prvog i drugog dijela te prilično sužene bjelačko-zapadnjačko-heteroseksualne perspektive), riječ je zanimljivoj knjizi koja će domaćem čitatelju/ici zacijelo ponuditi dobrodošao poticaj za promicanje naše vlastite inačice hiperseksualne kulture, u kojoj sve više tinejdžerki društveni ugled stječe plešući na stolovima u narodnjačkim klubovima, a mediji publici privlače polu-pornografskim, a ne informativnim sadržajima. ■